

Theódoros Kolokotronis (1770-1843)

Memòries (passatges)

Traducció: Toni Góngora

Presentem una mini antologia de les *Memòries* de Kolokotronis¹ amb l'objectiu de destacar alguns aspectes de la Revolució grega a través de la figura del Vell de Morea, Theódoros Kolokotronis.

Tal com veurem, Kolokotronis passa d'armatol i clefta a general i líder de la Revolució grega. De perdedor a les dues guerres civils, empresonat i posteriorment amnistià per fer front a l'expedició d'Ibrahim Paixà, a convertir-se en un dels grecs més importants de totes les èpoques en l'imaginari del poble grec.²

Retrat de Theódoros Kolokotronis
per Dioníssios Tsokos (1853).
Museu Històric Nacional de Grècia
Fotografia: Wikipedia Commons

¹ En realitat el títol de les memòries és *Narració dels esdeveniments de la Nació Grega des de 1770 fins a 1836*, dictada per Theódoros Konstandinu Kolokotronis (Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής Φυλής από τα 1770 έως τα 1836, υπαγόρευσε ο Θεόδωρος Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνης, Αθήνησιν Τύποις Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως, 1846), dictada a l'escriptor Geórgios Tertsetis (1800-1874).

² L'any 2008 el canal de televisió SKAI, en una enquesta informal sobre el personatge històric que havia marcat el curs de la societat grega amb les seves accions, Kolokotronis hi va quedar tercer, només superat per Alexandre el Gran, primer, i l'oncòleg Geórgios Papanikolau, segon.

1. Kolokotronis, armatol i clefta

Els cleftes apareixen als Balcans amb la conquesta otomana; en un principi eren pagesos convertits en bandolers que havien resistit l'invasor a les muntanyes i vivien de les incursions a les planes. El clefta es considerava un home lliure i s'enorgullia de comportar-se d'acord amb uns codis de conducta establerts.

Per fer front a les bandes de cleftes, els governadors otomans van crear una espècie de milícia armada, els armatols. Els solien triar entre els cleftes afins i poderosos, la qual cosa volia dir que un canvi de governador solia comportar un canvi d'armatols, que, alhora, obligava els antics milicians a tornar al bandolerisme. Ja es veu que la línia que separa cleftes d'armatols és ben prima, de fet al folklore grec són celebrats igualment com a models d'heroisme.

Aquesta era la força armada de què disposaven els grecs per enfrontar-se a l'imperi otomà.

Memòries de Kolokotronis (a partir d'ara MdeK), pàgs. 39-41

Vaig néixer el 1770. Quan em vaig salvar de Kastànitsa tenia deu anys. Estada a Mani dos anys, tres a Alonístena, deu a Zambàzika.

Època de joventut: cinc anys fadrí i set més casat. Tenia vint-i-set anys, quan vaig patir la primera persecució.

Cinc anys successivament d'armatol i clefta.

El 1802, el primer decret reial contra en Petimezàs i contra mi; el segon, al gener del 1806; i el tercer, l'excomunió patriarcal.³

Tenia trenta-sis quan vaig anar a Zacint; cinquanta, quan em vaig incorporar a la Revolució.

Els cleftes i els armatols formaven la primera classe. Després hi havia la segona, la tercera i la quarta classe, que eren els mossos. Els caps principals arribaven al càrrec pel valor i pel seny que demostraven. Quan eren armatols, tenien un sou; quan eren cleftes, es repartien el botí. Es donaven també premis als qui destacaven. Quan cometien una falta, els tallaven els cabells i els llevaven les armes. Respecte envers les dones: expulsaven qui hagués violat una dona. Tenien els seus jocs, llaiüts, salts, balls, cançons heroiques i joc de tella. Les cançons, les feien els pagesos, els cecs amb les lires. Les cançons eren himnes, diaris militars.

³ Efectivament, el patriarca Cal·linic va col·laborar amb el soldà en la persecució dels cleftes amb l'excomunió.

Les seves armes eren pistoles, baqueta, capsa del greix, espases cenyides, fermalls a les cames. A l'hivern duien penjolls de plata encreuats al pit, botons grossos als guardapits.

La capitania passava de pares a fills, no pas al primogènit, sinó a aquell qui més ho mereixia.

La meva bandera era una X com la bandera russa.

Els monestirs els ajudaven. Els pagesos i els pastors informaven els cleftes i els donaven provisions i municions. Quan algú rebia una ferida greu al combat i no el podien traslladar, li feien un petó i després li tallaven el cap. Ho consideraven un deshonor, que els turcs se'n duguessin el cap. Dels trenta-sis cosins germans que tenia, només en van quedar vuit, la resta van morir. No hi ha collada on no hi hagi enterrat un Kolokotronis, deixant a part cosins primers, oncles i la resta d'amics perduts. El nom *clefta* era un orgull. Deien «Soc clefta», i el desig dels pares d'un nen era que es fes clefta. Això de *clefta*⁴ va sortir de les autoritats. En temps de mon pare era un sacrilegi atacar un grec. I, quan els cleftes tenien un enfrontament amb els turcs, tots els pagesos deixaven l'arada i acudien a ajudar els cleftes. En la meua època també atacaven grecs, quan eren partidaris dels turcs.

MdeK, pàg. 29

Aquest tipus de vida que fèiem ens va ajudar molt en la Revolució, perquè coneixíem els racons, els camins, els llocs, la gent. Ens vam avesar a menysprear els turcs, a suportar la fam, la set, les penalitats, la brutor, etc.

2. Kolokotronis a l'exèrcit anglès

Refugiat a Zacint, Kolokotronis entrarà al servei de l'exèrcit anglès, on arribarà al grau de comandant. Hi adquirirà el coneixement de l'organització i el funcionament d'un exèrcit regular, experiència que li serà ben útil, però també el convenciment que no podran confiar en l'ajut estranger per alliberar-se del jou otomà. La realitat finalment el desmentirà.

MdeK, pàg. 47

Tots els caps grecs que ens trobàvem llavors a Zacint vam fer un informe on demanàvem ajuda al govern anglès per alliberar la pàtria. Aquest informe fou trobat als arxius, quan el 1825 vam adreçar un altre informe a Anglaterra amb la petició d'ajuda,⁵ i en virtut d'aquest segon informe en Wellington va anar a Sant Petersburg i les potències van començar a

⁴ Literalment significa «lladre».

⁵ Es tracta del que s'ha anomenat *Acte de sotmetiment* o de *submissió*, o *Petició d'ajuda de la nació grega a la britànica*, amb la qual es pretenia confiar la protecció de Grècia a Anglaterra. El perill imminent, i gairebé inevitable, que l'expedició d'Ibrahim Paixà fes fracassar la Revolució va impulsar tots els combatents i polítics importants, Kolokotronis inclòs, a signar la petició.

intervenir en els nostres assumptes. En Church,⁶ quan va anar a Anglaterra, va presentar l'informe i va rebre permís per formar un regiment amb mil cinc-cents grecs i en cinc o sis mesos va organitzar un cos de sis-cents grecs. Però, quan va caure Napoleó,⁷ va arribar l'ordre de llicenciar les tropes estrangeres i les dels grecs. Els van donar vuit-cents tàlers a cada oficial i als capitans mil dos-cents i d'aquesta manera els van llicenciar. Jo hi vaig romandre encara dos anys més amb el grau de comandant i després em van acomiadar a mi també.

Llavors vaig veure que el que féssim ho havíem de fer sols, sense cap esperança d'ajuda dels estrangers. En Church se'n va anar a Nàpols i el van fer general. Em va enviar dues invitacions per anar-hi i, com que jo ja coneixia la Societat,⁸ no les vaig acceptar, perquè jo ja només estava pendent de quan lluitaríem per la nostra pàtria.

MdeK, pàg. 49

Al meu parer, la Revolució francesa i Napoleó van fer obrir els ulls de la gent. Abans les nacions no es coneixien, consideraven els reis com déus de la terra, i deien que fessin el que fessin estava ben fet. Per això ara és més difícil governar un poble. En el meu temps el comerç era molt limitat, el diner era escàs, un tàler valia tres piastres, i se considerava una gran cosa tenir mil piastres, amb les quals podies fer allò que ara no podries fer amb mil florins venecians. La comunitat dels homes era petita. Va ser la nostra Revolució que va fer que es relacionessin tots els grecs entre si. Hi havia persones que no coneixien cap poble que es trobés a una hora de distància del seu. Zacint, la tenien pel lloc més llunyà del món. Zacint els semblava com ara Amèrica per a nosaltres; deien que era a Europa.⁹

2. Tripolitsà, objectiu estratègic

Kolokotronis és l'artífex de les primeres victòries de la Revolució i, sobretot, del setge i la presa de Tripolitsà (23 de setembre de 1821), centre polític i administratiu del Peloponès, la caiguda de la qual equivalia a l'abolició de facto del poder otomà a tot el Peloponès. Encara que va ser una victòria importantíssima, els tres dies de massacre i saqueig descontrolats van tacar la imatge que el moviment filhel·lè s'havia fet de la Revolució grega: una batalla de la civilització contra la barbàrie. A més, el saqueig va privar les autoritats revolucionàries d'ingressos considerables per finançar la guerra. Els més beneficiats van ser els caps militars i, especialment, Kolokotronis, que va entrar a Tripolitsà al tercer dia com a conqueridor.

⁶ Richard Church (1784-1873), militar irlandès de l'exèrcit britànic i comandant de les forces gregues a les darreres etapes de la Revolució grega. Després de la independència, es va convertir en general de l'exèrcit grec i senador.

⁷ Batalla de Waterloo (1815).

⁸ Φιλική Εταιρεία, Societat d'Amics, organització secreta que va tenir un paper fonamental en la preparació de l'alliberament de Grècia.

⁹ Φραγκιά, a l'original, o sigui, Europa occidental sense distinció de nacions.

MdeK pàgs. 81-83

Al mateix temps els albanesos van començar a entrar en tractes amb nosaltres. Hi havia un secretari amb els albanesos, secretari de Velíbei i d'Almàsbei. Aquest va fer de mitjancer amb els albanesos perquè els traguéssim de Tripolitsà. La resta de turcs, en tenir notícia de les negociacions, també hi van voler participar. Sortien en un lloc, hi anaven en Petróbeis, n'Anagnostis Deligiannis, en Krevatàs i altres, i els dèiem que havien de deixar les armes i que els embarcaríem per anar allà on volguessin. Aquells deien: «No, amb les nostres armes». Enviem en Koliópulos als albanesos com a ostatge perquè sortissin amb total confiança. En veure que cauria Tripolitsà, uns vint mil grecs hi van acudir (22 de setembre). Tot d'una que els albanesos van provar de sortir, els grecs van saltar pels bastions del serrall. Els albanesos van sortir, van agafar en Koliópulos i es van dirigir cap a Mítikas, eren uns dos mil cinc-cents. Quan va entrar la tropa, vaig enviar un pregoner per anunciar que no matessin els albanesos. En varen sortir uns dos mil i dins Tripolitsà havia començat la matança.

El meu cavall, des de les muralles fins al serrall, no va trepitjar terra.¹⁰ Els albanesos que eren tancats dins la fortalesa no es fiaven de les meves paraules. Vaig anar cap allà amb els grecs. Els albanesos havien enviat les seves coses a la meva tenda tres dies abans. Quan hi vaig arribar, els grecs intentaven atacar els albanesos. Jo els vaig dir: «Si voleu tocar els albanesos, mateu-me a mi primer, perquè, si soc viu, al primer que ho intenti, abans el mataré jo». I em vaig posar davant amb la meva guàrdia personal. Vaig parlar amb els albanesos i van venir Limàbei i Velíbei, els dos caps que tenien, els vaig demanar dos ostatges i els vaig donar les seves coses, tretze somades.

En el tracte hi havia els grecs principals. Jo vaig restar fidel a la meva paraula d'honor.

Els albanesos em van tornar en Koliópulos i els vaig donar en Iannakis Kolokotronis, en Khristakis i en Vassilis Alonistiotis.

Vaig ordenar a en Koliópulos que els escortés amb tres-cents homes. Els va acompanyar, doncs, a Kalàvrita i Vostitsa i després va tornar. La tropa grega que era dedins va estar degollant i matant des del divendres fins al diumenge, trenta-dues mil persones entre dones, nens i homes, a la distància d'una hora al voltant de Tripolitsà. Un d'Hidra en va matar noranta. De grecs, en van morir cent. I així va arribar el final. Amb un pregoner anunciant que aturés la matança.

La família de Sekhnetzíbei —vint-i-quatre persones— va quedar amb mi. En Kiamílbei, el va prendre al seu càrrec en Iatrakos. Kekhagiàs va restar presoner amb l'harem i se'n va encarregar en Petróbeis.

Després de la victòria a Valtetsi li havia escrit una carta on li deia: «Et considerava partidari de la milícia regular, però has vingut a fer guerra de guerrilles. M'han dit que

¹⁰ O sigui, avançava damunt cadàvers.

ofereixes certificats de submissió¹¹ als grecs. Ara ja no és temps per als turcs de donar certificats de submissió, sinó l'hora pels grecs de donar-ne als turcs, i espero concedir-te permís, si salves la vida, per anar al teu país. Aguanta tant com puguis i ja ens tornarem a veure al teu serrall». I Déu va voler que ens tornéssim a trobar al serrall. «He estat presoner dels russos», deia en Kekhagiàs, «millor caure en mans dels grecs, tanmateix els soldà m'enviaria en un altre lloc a trobar-hi la perdició». «No pateixis, no matem els que han acceptat de sotmetre's». Els vam lliurar a la custòdia dels Mavromikhalis.

Quan vaig entrar a Tripolitsà, em van mostrar a la plaça del mercat el plàtan on penjaven els grecs. Vaig sospirar i vaig dir: «I quants familiars i compatriotes hi han sigut penjats!». I vaig ordenar que el tallessin. Em va servir també de consol per la matança dels turcs.

3. Els primers conflictes interns

Els èxits militars dels primers mesos de la Revolució enforteixen el poder dels militars, especialment el de Kolokotronis, que representaven, en general, les masses populars, la qual cosa comportarà la corresponent reducció del poder dels grups privilegiats que havien prosperat a l'ombra de l'administració otomana, essencialment, els notables del Peloponès (κοτζαμπάσηδες), els naviliers de les illes (καραβοκυραίοι) i uns quants fanariotes. El desencadenant d'aquest conflicte latent va ser l'arribada al Peloponès de Dimítrios Ipsilandis com Autoritat Suprema en nom de la Societat d'Amics.

MdeK pàgs. 74-76

El mes de juny¹² n'Ipsilandis va arribar a Astros i s'hi van reunir tots els notables del Peloponès, Andreas Zaïmis, Sotiris Kharalambis, Petróbeis, Anagnostis, els Deligiannis i d'altres, i jo, i vam anar a rebre n'Ipsilandis. Vaig deixar al campament el meu fill Panos, en Iannakis Kolokotronis, n'Anagnostaràs, en Iatrakos, en Mitropétrovas i els altres. El vam esperar en formació i va coincidir que també hi eren els notables d'Spetses i tots hi vam anar, i el vam dur a Vérvena. Allà n'Ipsilandis mirava de fer coses que no van agradar als notables i es van barallar. A n'Ipsilandis, l'acompanyaven en Vamvas, n'Anagnostópulos, n'Andonópulos i una cinquantena d'estudiants d'Europa, grecs. Volia actuar com a cap del Comitè General, els notables no hi van estar d'acord i n'Ipsilandis es va disgustar i va partir cap a Kalamata. N'Aléxandros Kandakuzinós havia estat enviat al setge de Monemvassià. A Vérvena hi havia uns cinc mil soldats reunits. Tots havien pres les armes per matar tots els notables. Van venir i van envoltar l'estatge d'en Petróbeis, on érem tots reunits. Vaig sentir l'enrenou i vaig voler sortir. En Kanel·los Deligiannis m'ho intentava impedir. Els vaig dir: «Deixeu que surti, no fos cas que s'escapi algun tret i llavors ens mataran a tots». En aquell moment jo no tenia soldats, vaig sortir i vaig parlar: «Grecs, què voleu? Veniu aquí». I van córrer tot d'una a aixecar-me en l'aire. Em diuen: «Volem matar els notables, perquè ens han fet fora n'Ipsilandis». Jo els vaig dir: «Veniu,

¹¹ Vegeu més endavant, nota 16.

¹² De 1821.

que us parli primer i després jo mateix us ajudaré a matar-los». Me'ls vaig endur tots fins a una font, a un tir de fusell enfora, vaig pujar damunt una roca, perquè em sentís tothom, i els vaig dir: «Per què volem nosaltres mateixos la nostra perdició? Nosaltres hem aixecat les armes contra els turcs i per això se'n parla, de nosaltres, a Europa, perquè els grecs ens hem alçat contra els tirans, i tot Europa espera a veure què és això. Tots els turcs són encara a les fortaleses i a les viles sense que ningú els molesti, i nosaltres som a les muntanyes. Si matem els notables, els reis diran que aquests no s'han revoltat per la llibertat, sinó per matar-se entre ells, i són gent dolenta, carbonaris, i llavors els reis potser ajudarien els turcs i hauríem de suportar un jou més feixuc que el que teníem. Li escriurem, a n'Ipsilandis, i vindrà, que no us pugin els fums al cap». Així els vaig calmar.

MdeK pàg. 76 i 77

En aquell moment els nostres notables s'estaven a Zaràkova. Ara no recordo què els va demanar n'Ipsilandis, però els notables no ho van acceptar. L'exèrcit, quan ho va saber, això, va decidir anar a Zaràkova a matar-los. Em va fer una petició on deia: «Els notables no volen signar el que demana n'Ipsilandis», i em demanaven l'opinió sobre si els havien de matar. I jo els vaig respondre: «Estigueu tranquils, que jo m'encarregaré també de posar fi en aquest assumpte». Així doncs, al migdia vaig partir cap a Zaràkova, hi vaig trobar els notables i els vaig dir: «Què feu? Feu el que vulgueu, però signeu el que us demana n'Ipsilandis, aviam si acaba aquest rebombori». I així va acabar també aquest assumpte.

4. Guerres civils (1823-1825)

La primera guerra civil (o la primera fase de la guerra civil) va tenir lloc al Peloponès entre la tardor de 1823 i el juliol de 1824. D'una banda hi havia els governamentals, és a dir, els naviliers d'Hidra i els notables del Peloponès, i de l'altra els antigovernamentals, és a dir, Kolokotronis amb els seus i Ipsilandis. A finals de 1823 l'existència de dos governs, l'un a Nàuplia i l'altre a Kranidi, va provocar una confusió generalitzada. La fi de les hostilitats es va acordar el maig de 1824 després de negociacions. Kolokotronis va reconèixer el govern de Kunduriotis (navilier d'Hidra), que al juliol va concedir l'amnistia als seus opositors.

La pau, però, no durarà gaire. Aviat esclatarà la segona guerra civil (de l'octubre de 1824 al maig de 1825). Els notables del Peloponès, veient que, en realitat, havien contribuït a consolidar el domini dels illencs i, en canvi, quedaven al marge del poder, s'aliaran amb el bàndol de Kolokotronis. Paral·lelament, els illencs s'asseguren el suport dels capitosts de Rumèlia (Karaïskakis, Tzavelas, Guras). I, a tot això, hi hem d'afegir el que segurament és la causa fonamental d'aquest segon conflicte: el govern va distribuir els diners del préstec anglès¹³ entre els seus i, especialment, entre les tropes que li eren lleials. En aquesta fase de la guerra Kolokotronis pagarà un preu molt alt: hi perdrà el seu fill Panos. En fi, les tropes

¹³ Els grecs van demanar dos préstecs a bancs anglesos, el 1824 i el 1825. Part d'aquests préstecs es van gastar en el conflicte civil.

rumeliotos entren al Peloponès i en menys de dos mesos eliminen tota resistència; Kolokotronis i els seus es rendeixen, són empresonats i enviats a l'exili.

MdeK pàgs. 137-138

L'Executiu, compost per en Mavromikhalis, en Sotiris Kharalambis i en Metaxàs, va romandre tres mesos a Salamina i després va tornar a Tripolitsà. Allà ens hi vam trobar, jo era encara vicepresident de l'Executiu. Una part del Legislatiu va deixar Tripolitsà i se'n va anar a Argos. En Panos va rebre ordre de l'Executiu de prendre els arxius del Legislatiu. En Thodorís Zakharópulos, que era el cap de la guàrdia del Legislatiu, del partit d'ells, va defensar els arxius i no els va donar. D'allà el Legislatiu va partir cap a Kranidi. Allí van derrocar l'Executiu que havia estat elegit a l'Assemblea d'Astros i en van nomenar en Kunduriotis president de l'Executiu i membres en Ioannis Koletis, PÀG. Bótasis i A. Spiliotakis. Després es van embarcar i van enviar homes a Nàuplia perquè en Panos els lliurés la fortalesa de Nàuplia. Ell va respondre que l'hi havia confiat el Govern de la Nació i que només estava obligat a lliurar-la a la Nació. I així va començar la guerra civil.

MdeK pàg. 140

Posen setge a Nàuplia per terra i per mar, envien també tropes a Tripolitsà, ens assetgen. Estem assetjats durant un mes. En Londos, en Notaràs, en Zafirópulos, en Bàrboglis, en Iatrakos van dirigir el setge. Quan ens van posar setge, ens van proposar lliurar l'Executiu —en Petróbeis, en Sotiris Kharalambis i en Metaxàs— per endur-se'ls. Nosaltres els vam respondre que això no era possible, però que, si volien, podíem agafar tots dos Executius i jutjar-los, i castigar-ne aquell que fos culpable. No ho van acceptar. Es van seguir diferents escaramusses. En Koliópulos va venir com a mediador i vam acordar que, en Petróbeis, el deixessin anar sense perill i que se'n tornés a Mani, i deixar lliure Tripolitsà i que no hi entressin soldats de cap dels dos bàndols.

MdeK pàgs. 141-142

Els préstecs van enfortir el Govern d'en Kunduriotis i la força el va fer legítim. [...] El govern d'en Kunduriotis es va enfortir, va enviar emissaris a Rumèlia, va fer venir en Guras, i altres caps de Rumèlia van entrar a Corint i van perseguir en Notaràs. D'allà van anar a Kerpení, poble de Kalàvrita, van envoltar en Zaïmis, van venir també en Karaiskakis i en Tzavelas contra en Zaïmis, el van derrotar, en Zaïmis, i ell i en Londos i en Nikitas van fugir a la Grècia occidental. En Karaiskakis i en Tzavelas em van escriure perquè quedés per parlar amb ells, que se'n feien responsables si em passava res. Però jo ja no era a Karítina, perquè va venir en Koliópulos enviat pel Govern i em va proposar d'anar a Nàuplia per arreglar les coses. Vam anar a Tripolitsà. Allà hi havia un comitè format per n'Skurtis, G. Mavromatis i en K. Zafirópulos, i em van jurar que hi podia anar sense problemes per arreglar les coses. Hi vaig confiar i hi vaig anar. Allí en un o dos dies veig que fan fora els meus homes i em deixen sol, sota arrest fins que agafessin els altres.

Ens van embarcar en una goleta que es deia «Gorgó». Hi era n'Skurtis¹⁴ i ens van dur a Hidra. Hi vam estar dos dies i ens van enviar al monestir del Profeta Elies. Hi vam estar quatre mesos. Vint dies després de la nostra detenció va arribar Ibrahim Paixà al Peloponès. A Hidra el poble va començar a formar una associació per alliberar-nos.

5. L'expedició egípcia d'Ibrahim Paixà¹⁵

El 1825, poc després d'acabar la segona guerra civil, desembarquen al Peloponès les tropes d'Ibrahim Paixà enviades en nom de la Porta per esclafar la Revolució. El president de l'Executiu Geórgios Kunduriotis fracassa en l'intent d'aturar els enemics i, a més a més, els peloponesis es neguen a allistar-se perquè els seus líders, especialment Kolokotronis, són a la presó o perseguits pel govern. Davant el clam general i la desesperació imperant, el govern es veu obligat a alliberar Kolokotronis. El va nomenar comandant en cap amb l'ordre de protegir el Peloponès i fer front a Ibrahim.

Comença un període crític per a la Revolució. Ara, com no li havia passat mai —confessa Kolokotronis—, temia realment pel destí de Grècia. I el motiu no era la superioritat militar dels enemics ni la precarietat de les forces gregues, sinó el perill que suposaven les declaracions de submissió (προσκύνημα).¹⁶ És comprensible, doncs, que Kolokotronis reaccionés amb contundència: Τσεκούρι και φωτιά στους προσκυνημένους! A foc i ferro amb els que han acceptat la submissió! I és així que va aconseguir una cosa vital per al desenllaç de la Revolució: resistir fins a la intervenció de les grans potències a la batalla de Navarino (1827).

MdeK pàgs. 195-197

En aquell mateix moment n'Ibrahim sortia de Patres i va cridar en Nenekos,¹⁷ i en Nenekos va acceptar la submissió. I el va posar d'exemple, per fer que la gent se sotmetés. I es van sotmetre les dues parts de Kalàvrita i tot Patres, i parts de Vostitsa, i la submissió va arribar fins a Kalàvrita, a dues hores de distància de Kalàvrita, la capital.

N'Ibrahim va atreure molt la població. Cap turc no s'atrevia a tallar ni una espiga i tot es feia amb diners. Els donava certificats de submissió i una part. I es van sotmetre tots els capitans, inclosos els capitans dels notables. [...]

¹⁴ Propietari i capità de la goleta.

¹⁵ Fill de Mehmet Alí, (1769-1849), virrei d'Egipte.

¹⁶ Durant el domini turc, una manera de sotmetre individus o grups sencers, fins i tot regions, era el προσκύνημα: la declaració de submissió al conqueridor, contra el qual s'havien rebel·lat, naturalment a canvi de diferents privilegis i el tracte de bon súbdit. L'acceptació de la submissió s'expressava a la pràctica amb la concessió per als que l'acceptaven (προσκυνημένοι) d'un certificat de submissió (προσκυνοχάρτι).

¹⁷ Dimítrios Nenekos, capità del notable de Patres Venizelos Rufos, es va passar al bàndol enemic. Kolokotronis n'ordenarà la mort.

Jo, quan vaig sortir cap a Àgios Geórgios, vaig escriure cartes a en Genneos¹⁸ i a en Koliópulos, que eren junts, i van acudir ràpidament a Livartzi, la comarca que s'havia sotmès (de Kalàvrita): «A foc i a ferro, amb els que han acceptat la submissió!». I així van passar a Livartzi. Llavors n'Ibrahim va enviar exploradors per veure on era jo i quina tropa tenia, i va donar a un grec tres-centes monedes per informar-se d'on era i caure sobre mi. Jo el vaig capturar i el vaig enviar al camí general i el vaig penjar a dues hores de distància de Kalàvrita. El vaig penjar amb un paper que deia el seu crim: «traïdor a la nació». Els altres dos, els vaig enviar al monestir, a Mega Spíleo, perquè no era segur que fossin traïdors, i me'n vaig anar també a Spíleo.

N'Ibrahim [...] va partir amb les seves forces cap a Tripolitsà i Karítèna i va enviar l'ordre a en Delí Ahmet paixà que es retirés a Patres amb els sotmesos. Pel camí per on passava va trobar el penjat i va fer llegir el paper que li havíem posat a l'esquena i al pit i es va agafar les barbes i va llançar amenaces contra Karítèna. Va destacar vuit mil cavallers i infants, tropes escollides, per passar per Àkoves i Langàdia, per cremar Dimitsana, Zigovisti i Stemnitsa, perquè deia que els grecs s'hi havien retirat amb en Genneos.

MdeK pàgs. 203-204

Vaig desplegar les tropes pels pobles que havien acceptat la submissió i vaig donar ordre que, dels pobles que no es fessin enrere, se'n cremessin les cases i les vinyes, els faria desaparèixer de la faç de la terra, però que, si tornaven, la nació els perdonaria. I més coses, amenaces. «Si penseu que n'Ibrahim us donarà cinc-cents homes per vigilar els vostres pobles, us enganyeu, perquè no té tants de soldats, i ells se n'aniran per una banda i per l'altra vindrem nosaltres a cremar i a matar». En rebre l'ordre la van mostrar a n'Ibrahim i ell va dir: «Jo li ensenyaré a en Kolokotronis què vol dir guerra».

I així van tornar a nosaltres els pobles que havien acceptat la submissió i els preniem els certificats de submissió i els en donàvem de la nació. I d'aquesta manera van tornar als seus pobles, perquè no els cremessin les cases. I vaig partir cap a Vostitsa amb vuit mil homes. En arribar a Vostitsa davant els turons, vam fer sortir homes per enganyar els turcs i que entressin en combat. Els turcs no tenien intenció de combatre, sinó de fer la verema i havien apostat la cavalleria a l'extrem de la plana perquè no baixéssim. Ens hi vam estar dos dies i els vaig provocar, però ells no feien comptes de combatre. Veient que no hi fèiem res d'útil i que tampoc no teníem provisions per romandre-hi, vaig agafar en Genneos amb la meitat de les tropes i me'n vaig anar cap a Àgios Blassis.

MdeK pàgs. 206-207

N'Ibrahim va prendre mesures i va enviar el seu lloctinent amb mil homes amb destrals i armes a Messènia per calar foc i tallar tot allò que no cremés: oliverars, figueres, moreres. També va enviar cinc mil soldats de cavalleria perquè es mantinguessin als marges dels camps per evitar que els grecs baixessin a combatre'ls. «I em pagaràs amb la teva vida», va

¹⁸ Es tracta del seu fill, Genneos Kolokotronis.

dir al lloctinent, «si algú és assassinat, perquè no t'envio a combatre, sinó a cremar». I ell va reunir la resta d'exèrcit que li quedava i va partir cap a Zakhro. I va ordenar a les comarques que s'havien sotmès que es reunissin per anar a destruir Karítina. Va donar ordre al seu lloctinent d'enviar als messenis la petició de sotmetre's i, si no acceptaven la submissió, que comencés la seva feina. L'ordre, la va donar a dos presoners de Gastuni i també la van dur allà on era jo.

En llegir l'ordre, que era tan terrible, li vaig respondre, no pas de part meua, sinó de part del poble de Messènia: «Això amb què ens amenesques, que ens tallaràs i cremaràs els arbres fruiters no és un acte de guerra, perquè els arbres inanimats no poden enfrontar-se a ningú. Només els homes s'enfronten entre si, tenen exèrcits i fan presoners. Així és el dret de la guerra: amb els homes i no pas amb els arbres inanimats. Ni que ens tallis les branques, ni els arbres, ni les cases que ens has cremat, que no en quedi pedra damunt pedra, res no farà que nosaltres ens sotmetem. I què, si ens talles i cremes els arbres? La terra no te l'enduràs i la mateixa terra que els ha fet créixer, aquesta mateixa terra continuarà sent nostra i els tornarà a fer. Només que quedi un sol grec, lluitarem sempre i no esperis que la faràs teua, la nostra terra, treu-t'ho del cap».

MdeK pàgs. 210-211

Només en el temps de les submissions vaig témer per la pàtria, en cap altre moment, ni als inicis, ni en el temps d'en Dràmali,¹⁹ que va venir amb un exèrcit escollit de trenta mil soldats, ni mai, només vaig tenir por per les submissions. Tot Rumèlia s'havia sotmès, Atenes havia caigut, les tropes rumeliotas s'havien dissolt, només havia quedat el Peloponès amb les dues illes, Hidra i Spetses, que tenien força. En Kütahí²⁰ havia recollit declaracions de submissió, n'Ibrahim també s'esforçava a prendre'n per enviar-les a Constantinoble, de manera que, quan el ministre d'Anglaterra o d'una altra potència hagués intercedit per Grècia davant el soldà, els hauria dit: «Quina Grècia? Grècia s'ha sotmès, mireu les seves declaracions de submissió; llevat d'alguns homes dolents, mireu, la resta han acceptat la submissió». Llavors les potències no haurien pogut respondre res i nosaltres estariem perduts.

Si no hagués arribat a posar fi a les submissions i s'hagués sotmès el Peloponès, llavors què haurien pogut fer Hidra i Spetses? S'haurien perdut. Vaig aguantar la gent fins que es va produir la batalla naval de Neócastro,²¹ després va venir el Governador²² i l'expedició dels

¹⁹ Mahmut Paixà Dràmali (1770-1822) general otomà que el 1822 va dirigir una expedició per reprimir la Revolució Grega. Va patir una autèntica desfeta a la batalla de Dervenàkia, on les tropes gregues eren comandades per Kolokotronis.

²⁰ Mehmet Resit Paixà, anomenat Kütahí, (1780-1839) general otomà nascut a Geòrgia, fill d'un sacerdot grec ortodox. Gràcies als seus èxits militars va ser nomenat comandant en cap de les forces otomanes a Rumèlia.

²¹ La famosa batalla de Navarino (20 d'octubre de 1827).

²² Ioannis comte de Kapodístrias (1776-1831), primer cap d'Estat de la Grècia independent.

francesos²³. El 1826, per donar coratge a la gent, vaig començar a construir cases fora de la fortalesa i del castell i la gent deia que si en Kolokotronis no sapigués que seríem lliures no construiria cases ni plantaria vinyes a les terres nacionals. La gent veia que feia cases i prenia coratge, tenia esperances i així els donava ànims.

* * *

Aquestes paraules finals de Kolokotronis manifesten a la clara el paper vital que representa el Vell de Morea en la lluita per la independència del poble grec: resistir i mantenir l'esperança. En resum i a tall de colofó, reproduiré les paraules amb què Mark Mazower acaba la introducció de la seva obra sobre la Revolució grega:²⁴

No van ser tant les victòries les que van donar als grecs la independència com la negativa a acceptar la derrota. Això és perquè el que anomenem guerra era en realitat una insurrecció on tot el que podia fer el bàndol feble era aguantar i mantenir l'esperança.

BIBLIOGRAFIA

Απομνημονεύματα Του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη [Memòries de Theódoros Kolokotronis]. 2021. Atenes: Εκδόσεις ΕΝ ΠΛΩ.

Iàkovos D. Mikhailidis. 2020. *Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ο στρατιωτικός ηγέτης της Ελληνικής Επανάστασης [Theódoros Kolokotronis. El dirigent militar de la Revolució Grega]*. Atenes: Μεταίχμιο.

Kitromilides, Paschalis M. and Constantinos Tsoukalas (eds.). 2021. *The Greek Revolution: A Critical Dictionary*. Harvard: Harvard University Press.

Mazower, Mark. 2021. *The Greek Revolution: 1821 and the Making of Modern Europe*. Londres: Penguin Press.

²³ Expedició comandada pel general Nicolas Joseph Maison, que va supervisar l'evacuació de les tropes d'Ibrahim Paixà del Peloponès a principis d'octubre de 1828.

²⁴ Mazower, 2021.